

**KAMIL PIETRASIK** ▶▶

Towarzystwo Azji i Pacyfiku

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8579-0659>**Gdy spokój i porządek zostanie zmańony przez zagrożenia i niepewność małych państw Zatoki Perskiej**[recenzja książki *The small Gulf States: foreign and security policies before and after Arab Spring*]**When peace and order will be disturbed by the risks and uncertainties of the small Gulf countries**[book review *The small Gulf States: foreign and security policies before and after Arab Spring*]**Когда мир и порядок будут нарушены из-за угроз и неуверенности малых стран Персидского залива**[рецензия книги *The small Gulf States: foreign and security policies before and after Arab Spring*]

Wydarzenia popularnie określane jako Arabska Wiosna, które miały swój początek pod koniec 2011 roku w Tunezji, a następnie dotknęły inne muzułmańskie państwa spowodowały, iż nastąpiło zainteresowanie mediów oraz opinii publicznej nie tylko pochodzącej z krajów arabskich, ale także na całym świecie tym procesem, który przyniósł ogromne zmiany na tle społeczno-politycznym w wielu państwach arabskich, muzułmańskich. Również niniejsza sekwencja wydarzeń była inspiracją dla badaczy naukowych oraz do organizowania konferencji naukowych poświęconych tym wydarzeniom. Także omawiana praca naukowa pod redakcją Chalida

S. Almezainiego i Jean-Marca Rickiego jest dziełem, które porusza politykę zagraniczną oraz bezpieczeństwa przed i po Arabskiej Wiośnie i jednocześnie koncentruje się wokół następstw, jakie wyniknęły po omawianych wydarzeniach w obszarze MENA dla polityki i stabilności mniejszych krajów położonych nad Zatoką Perską. Recenzowana praca oprócz wstępu oraz zakończenia składa się z dziewięciu artykułów naukowych.

Pierwszy otwierający artykuł omawianej książki to *Small States in the Gulf*, autorstwa redaktorów naukowych niniejszej pracy Chalida Almezainiego i Jeana Marc Rickiego jest tak naprawdę wprowadzeniem do dalszej części omawianej pracy. Autorzy na początku swoich rozważań wskazują słuszną uwagę, iż najmniejsze bliskowschodnie państwa są położone nad Zatoką Perską z wyjątkiem: Libanu, Izraela, Jordanii i Tunezji. Wyszczególniono tutaj takie kraje, jak: Oman, Bahrajn, Katar, Kuwejt czy Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA). Najmniejsze państwa, zdaniem autorów, mają przed sobą ogromne wyzwania – jakim jest zapewnienie sobie bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych w regionie. Wydarzenia w Iranie czy konflikt palestyńsko-izraelski, który toczy się od wielu lat, pokazuje, iż zburzenie poczucia bezpieczeństwa jest realne, a w szczególności dla wyżej wymienionych najmniejszych państw Zatoki Perskiej. W omawianym tekście zostało słusznie zauważone, iż: „Badacze stosunków międzynarodowych bardzo często argumentują, iż mniejsze państwa są spychane na margines polityki międzynarodowej. Z kolei zachowanie większych państw przyczynia się do kształtowania polityki regionalnej i dynamiki bezpieczeństwa regionalnego” (s. 1).

Drugi artykuł *Theories of Small States' Foreign and Security Policies and the Gulf States*, którego autorami są tak jak w przypadku wyżej wspomnianego artykułu, redaktorzy naukowcy niniejszej pracy. Jest to teoretyczna część pracy. Zresztą na to sami autorzy wskazują, iż: „Celem tego rozdziału jest przedstawienie ram teoretycznych opisujących, w jaki sposób możemy myśleć o o polityce zagranicznej i bezpieczeństwa małych krajów oraz jakie są perspektywa oraz realia rozwijających się nadal małych krajów Zatoki. Niniejszy rozdział dotyczy zatem przedstawienia zarówno wyników polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa, jak i procesów, jakie zachodzą w tej materii w małych państwach Zatoki Perskiej” (s. 9). I jak na teoretyczną część przystało, zapoznajemy się z definicją „małego kraju”, a także podejmują

polemikę, czy mały kraj jest w stanie bronić się, a jego bezpieczeństwo może być zapewnione przy zaprezentowaniu swojej „maksymalnej siły”. Autorzy zauważają, iż mniejsze kraje chętnie wchodzi w koalicje z innymi państwami czy też z większymi od siebie. Dalej słusznie wzmiankowali, iż „małe kraje popierają ogólnie polityczne cele wielkich mocarstw w zamian za gwarancję bezpieczeństwa i ochronę przed zagrożeniami zewnętrznymi” (s. 12). Można rzec, iż autorzy przedstawiają dotychczasowy stan badań na temat podjętych rozważań, tudzież spostrzeżenia innych naukowców w tej kwestii.

W trzecim artykule niniejszej pracy, *Victoria Gervais jest The Changing Security Dynamics in the Middle East and its Impact on Smaller GCC States' Alliance Choices And Policies* podjęto próbę analizy wpływu na zmieniającą się dynamikę bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie, a także na dokonane wybory w kwestii realizowania dalszej polityki bezpieczeństwa i obroną politykę względem sojuszników na świecie oraz wobec sojuszków Rady Współpracy Zatoki Perskiej. Autorzy ukazują trwałość sojuszy zawartych pomiędzy mniejszymi krajami Zatoki Perskiej czy z innymi państwami na świecie, jak np. ze Stanami Zjednoczonymi w czasie np. konfliktu między sunnitami a szyitami, izraelsko-palestyńskiego czy w trakcie obalania reżimu Saddama Hussajna w Iraku oraz aktywności na obszarze państw Zatoki Perskiej, Hamasu, Hezbollahu.

*Gulf Security Policy after the Arab Spring: Considering Changing Security Dynamics* to kolejny artykuł autorstwa Andreasa Kriega. Tutaj autorzy nakreślają pewne ramy teoretyczne dot. normatywnego czy też liberalnego podejścia do bezpieczeństwa. Zostało to uczynione w celu, ażeby pokazać, iż polityka zagraniczna i bezpieczeństwa państw Zatoki Perskiej winna być bardziej indywidualna, by osiągnąć długoterminowe, acz skuteczne i zrównoważone bezpieczeństwo oraz stabilność. Na poparcie tego stwierdzenia autorzy przedstawili casus Kataru oraz Bahrajnu, które obrały różne podejścia do indywidualnego bezpieczeństwa swego kraju, a na dodatek w przypadku Kataru – kształtuje zewnętrznie jego długoterminową stabilność.

Następny tekst *The United States and its Key Gulf Allies: A New Foundation for a Troubled Partnership?* Davida Goldfischera jest pochyleniem się nad rolą Stanów Zjednoczonych w Zatoce Perskiej. Wskażmy tylko, iż autorzy nie dokonali analizy polityki względem tego regionu czy wszystkich państw położonych w tym regionie świata, lecz na przykładzie Arabii Saudyjskiej

i ZEA, które zdaniem autorów omawianego tekstu są bardzo ważnymi sojusznikami Amerykanów w Zatoce Perskiej. Ażeby lepiej zrozumieć amerykańską politykę względem A. Saudyjskiej i ZEA dokonali swoistej retrospekcji, która rozpoczyna się od wydarzeń znanych jako rewolucja islamska (1979 r.). Następnie omówiona pokrótce została rola Amerykanów w inwazji sowieckiej w Afganistanie (1979–1989), a także po wydarzenia z 9 września 2001 r. Niechaj ciekawym faktem będzie, iż autorzy wyszczególnili politykę Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie w latach 1945–2001. Nazywając ten okres „realistyczną pułapką” (s. 66–70). Kolejnym zaproponowanym okresem był czas „neokonserwatywnego podstępu”, który obejmuje koncepcje polityki amerykańskiej za prezydentury George W. Busha Jr. (lata 2003–2009) (s. 70–72). Następnie ostatnim zaproponowanym okresem przez G. Goldfischera jest czas „liberalnej zasadzki”, obejmujący prezydenturę Baracka Obamy od 2009 do 2016 roku (s. 72–76).

W artykule *Iran and the GCC Sheikdoms*, Shahrama Akbarzadeha, to podjęto próbę analizy relacji Iranu z członkami Rady Współpracy Zatoki Perskiej. Autor dochodzi do wniosku, iż Iran od dawna utrzymuje niestabilne stosunki z państwami wchodzącymi w skład wyżej wspomnianej organizacji regionalnej. Aby poprzeć swoją teorię, autor wskazuje na wydarzenia z końca lat 70. XX wieku, kiedy to doszło do, wspomnianej już w niniejszej recenzji książki, irańskiej rewolucji islamskiej. Autor wskazuje także, że powstawanie Rady Współpracy Zatoki Perskiej było częścią szerszego nacisku przeciwko Iranowi.

Z kolei szósty artykuł, Abdullaha Baabooda, *Oman's Independent Foreign Policy* został poświęcony przedstawieniu a następnie zbadaniu i wyjaśnieniu natury polityki zagranicznej Omanu. W tym celu autor niniejszego artykułu poddał analizie trzy sfery polityki Omanu: zagraniczną, społeczną oraz państwową (systemową). Skupiono się również na roli mediatora, jaką przyjął Oman podczas m.in. rozmów pokojowych Camp David (koniec lat 80. XX w.) i jako jedno z pierwszych państw arabskich dążyło do podpisania umowy pokojowej między Egiptem a Izraelem w 1987 roku. Poruszone zostały relacje między Omanem a Iranem, a także między Omanem a państwami wchodzącymi w skład Rady Współpracy Zatoki Perskiej.

Natomiast w artykule pt. *Evolving Foreign and Security Policies: A Comparative Study of Qatar and the UAE* Emmy Soubrier skupia się na podjętej

przez autorkę analizie porównanej polityki m.in. zagranicznej Kataru i ZEA przed tzw. Arabską Wiosną i tuż po niej. Rozważania autorka rozpoczęła od początku lat 90. XX wieku, od momentu pierwszej wojny w Zatoce Perskiej po lata 2011–2014, gdzie wskazuje na kontakty katarsko-saudyjskie.

Kolejny artykuł Leah Sherwood, *Risk Diversification and the UAE Foreign Policy* porusza aspekty geopolityczne ZEA. Podjęte zostało wypunktowanie zalet i wad tego małego kraju z racji jego geograficznego położenia. Dodajmy, iż autorka wskazuje na istotną rolę, jaką odgrywają zasoby naturalne ZEA w kontekście polityki zagranicznej, a dokładnie, jaka jest siła wpływu na partnerów ZEA. Autorka wnioskuje, iż: „Zjednoczone Emiraty Arabskie wykorzystują siłę gospodarki i energii do wywierania wpływu i stosują strategie dywersyfikacji ryzyka, zazwyczaj niespotykane wśród małych krajów” (s. 144).

Z kolei przedostatni tekst Lisy Watanabe, *Gulf States' Engagement in North Africa: The Role of Foreign Aid* (ogółem 14 stron), skupia się na przedstawieniu skali niesienia pomocy zagranicznej krajom Afryki Północnej od 2011 roku. Zobrazowanie niniejszych inicjatyw oparte zostało na casusie trzech państw z Zatoki Perskiej: Arabii Saudyjskiej, Kataru oraz ZEA. Autorka zauważa, iż te trzy kraje zaliczane są do hojnych ofiarodawców pomocy, które przyjęły bardziej interwencjonistyczną postawę wobec powstań i przemian w Afryce Północnej ze szczególnym uwzględnieniem Egiptu, ponieważ kraj ten jest największym odbiorcą pomocy zagranicznej i finansowej płynącej ze strony trzech wyżej wymienionych państw Zatoki Perskiej.

Natomiast *The foreign policies of the small Gulf states: an exception in small states' behaviours?* ostatni artykuł jest autorstwa redaktorów naukowych niniejszej pracy. Warto wskazać na pewne ciekawe stwierdzenie, jakie zaproponowali autorzy. Otóż wzmiankowali oni po dokonaniu analizy podjętej problematyki, iż: „Małe państwa Zatoki wykorzystują każdą okazję, aby utrzymać swoją autonomię, próbując wpłynąć na najbliższe otoczenie (sąsiadów – w przyp. KP), stosując strategie zabezpieczające, a czasem nawet rozszerzając swój zasięg na słabnące mocarstwa regionalne” (s. 182).

Kończąc recenzję rozpocznijmy od tego, iż mankamentem, ale nie na tyle ogromnym, aby wpłynął na wartość merytoryczną i naukową niniejszej pracy jest fakt, iż zawarto jedynie jedną czarno-białą ilustrację (s. 12). W ocenie autora recenzji można było zamieścić dla lepszego zrozumienia pewnych

zjawisk, procesów i oddałyby klimat i dramaturgię chwil, które dotyczą wydarzeń przed i po Arabskiej Wiośnie wykresy, tabele czy inne ryciny. Tym bardziej, iż jest to praca, która porusza „świeże”, nieodległe w czasie wydarzenia, fakty, które doczekały się obszernego materiału fotograficznego czy w postaci kolorowych ilustracji, np. informacje prasowe lub tzw. screeny z programów telewizji nadawanej na Bliskim Wschodzie, które na bieżąco i na żywo relacjonowały wyżej wspomniane chwile. Reasumując należy wskazać, iż recenzowana praca zawierająca dziewięć tekstów autorstwa specjalistów zajmujących się kwestiami Bliskiego Wschodu jest innowacyjna poprzez poruszenie aspektów, które nie do końca doczekały się kontynuacji ze względu na dalszy ciąg wydarzeń Arabskiej Wiosny i jej złożoną dynamikę. Autor zauważa, iż niniejsza praca jest dobrym źródłem dla osób zajmujących się Bliskim Wschodem oraz stosunkami międzynarodowymi czy politologią i ekspertów z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Warto byłoby się zastanowić nad polskim przekładem niniejszej monografii wieloautorskiej, która może być nieocenioną publikacją naukową w polskiej literaturze przedmiotu.

DR KAMIL PIETRASIK

---

Badacz niezależny  
Towarzystwo Azji i Pacyfiku  
kamilpietrasik@interia.pl

### **Bibliografia**

Almezaini, K.S., Rickli, J.-M., Z. (red.).(2016). *The small Gulf States: foreign and security policies before and after Arab Spring*. London: Routledge.